

26.1.2016

TERVEYTTÄ KOHORTEISTA JA BIOPANKEISTA (COHORT)

Akatemiaohjelma 2017-2020

Ohjelmamuistio

Akatemiaohjelman tausta

Suomalainen terveyden edistämisen tutkimus on noussut tällä vuosituhanella kansainvälisesti korkealle tasolle. Tähän ovat vaikuttaneet mm. erinomaiset tutkimusaineistot, kuten väestöryhmistä kootut kohortit, joita hyödyntämällä tutkimuksessa elintapojen merkityksestä terveyteen on saatu näyttöä. Tiedon ja aineistojen yhdistyminen etulinjan tutkimusmetodien ja erinomaisen perustutkimuksen kanssa on suomalaisen tutkimuksen vahvuus. Biopankkien synty on tuonut mukaan mahdollisuuden analysoida tarkkaa geneettistä ja biologista tietoa väestötasolla. Suomalaisten yhteinen geneettinen historia tekee aineistoista erityisen arvokkaita ja kansainvälisesti kiinnostavia, sillä monitekijäistenkin ominaisuuksien ja sairauksien tutkimus geneettisesti homogeenisessä väestössä on mahdollista. Geneettisen tiedon translaatio potilaiden hyödyksi mm. lääketutkimuksissa vaatii puolestaan tarkkaa geenien kantajien terveysinformaatiota, mikä edellyttää tautien ilmiäsuojen tarkkaa löytymistä tutkimusaineistoista tai rekistereistä.

Edistyksellinen lainsäädäntö ja väestön tutkimusmyönteisyys ovat mahdollistaneet tutkimusta edistävien infrastruktuurien synnyn. Runsaudesta huolimatta resurssit ovat erillisiä ja niiden sisältämä tieto kohdistuu erilaisiin kapeisiin tai yksittäisiin asioihin, koska ne on alun perin luotu tutkijalähtöisesti palvelemaan tiettyjä erillisiä tutkimuskysymyksiä. Kohorttien, perustutkimuksen ja kliinisen tiedon jalostaminen väestön terveysvaikutuksiksi edellyttää tämän aihepiirin infrastruktuurien ja tutkimustoiminnan parempaa integrointia eli mm. kohorttien liittämistä toisiinsa (esim. yhteiset tutkimuskysymykset) ja niiden sisältämien tietojen täydentämistä (esim. samat näytteenotot) palvelemaan laajaa käyttäjäkuntaa. ”Terveyttä kohorteista ja biopankeista (COHORT)” -akatemiaohjelma voi toimia kansainvälisenä edelläkävijänä toimista, joilla edistetään väestökohorttien (tässä ohjelmassa syntymäkohorttien) integraatiota. Ohjelma edistäisi myös biopankkien näyttöiden keräämistä periaatteella ”jokainen potilas on tutkimuspotilas”, jolloin yliopistollisissa keskussairaaloissa hoidetuista potilaista otettaisiin suostumus pohjaiset biopankkinäytteet jo sairaalaan sisään tullessaan. Tällaisia projekteja on jo aloitettu yksittäisissä sairaaloissa, mutta koordinaatio ja yleiskäytettävyys olisivat arvokkaita kansanterveyden tutkimuksen kannalta.

Tässä pilottiohjelmassa rahoitetaan uudentyypisiä tutkijalähtöisiä hankkeita, joita nykyiset Akatemian rahoitusmuodot tai muu kilpailtu rahoitus eivät tue, ja joilla on sekä konkreettiset lyhyen aikavälin tutkimusta integroivat tavoitteet että pidemmän aikavälin taustaorganisaatioiden sitoutumista edellyttävät ja integraation jatkuvuutta mahdollistavat tavoitteet.

Kansallisella tasolla pilottiohjelma tukee Akatemian strategian mukaisesti tieteen uudistumista, sekä strategisen tutkimuksen neuvoston ”Terveys ja elämäntapojen muuttaminen” -ohjelman toteuttamista. Pilottiohjelma nostaa yksittäiset arvokkaat kohortit kansalliseksi resurssiksi ja edistää tutkijoiden verkottumista, mikä nostaa tutkimuksen translaatiota täysin uudelle tasolle ja optimoi kansallista vaikuttavuutta. Ohjelma tukee myös oleellisesti terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategian tavoitteita, genomistategiaa ja Sote-tieto hyötykäyttöön -strategiaa sekä näiden toimeenpanoa. Pilottiohjelman kokemukset voivat toimia pohjana myös muiden alojen ohjelmille.

Ohjelman tavoitteet

Tällä akatemiaohjelmalla pilotoidaan uudenlaista ohjelmakonseptia. Ohjelmassa ei rahoiteta akatemiahankkeiden tyyppisiä uusien tutkimushypoteesin ympärille rakennettuja hankkeita, vaan jo perusrahoituksen omaavien hankkeiden välistä integraatiota. Tavoitteena on eri tutkimustahojen ja varsinkin tutkimustasojen (esim. perustutkimus, kliininen tutkimus, kansanterveystutkimus ja terveyspalvelujärjestelmätutkimus) välisen yhteistyön lisääminen, joka tieteen uusiutumisen kautta parantaa tutkimusaihepiirin tieteellistä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Suomella väestöpohjaltaan pienenä, mutta tieteellisen tutkimuksen kannalta korkeatasoisena maana, on ainutlaatuinen mahdollisuus toteuttaa koko kansan kattavaa terveysalan tutkimusta ja COHORT-akatemiaohjelma nostaa suomalaista tutkimusta uusiutuvalla tavalla kansainväliseen kärkeen ja lisää maamme vetovoimaa.

Pilottiohjelman haun aihepiiriksi on valittu suomalaisilla syntymäkohorteilla tehtävä tutkimus, jota tutkijalähtöisillä, saman kohorttikokonaisuuden ympärille rakennetuilla laaja-alaisilla ja monitieteisillä konsortioilla pyritään saamaan yhteen kiinteämmäksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Lähestymistapoja voivat olla mm. sairauksien syntyyn tms. liittyvä perusmekanismeja etsivä biolääketieteellinen tutkimus, kliininen potilastutkimus ja kansanterveystutkimus. Konsortiot esittävät suunnitelmissaan a) millä käytännön toimilla kohortteja voi liittää toisiinsa yhtenäisemmiksi kokonaisuuksiksi ja b) miten näin syntynyttä kohorttikokonaisuutta voi hyödyntää mahdollisimman monipuolisesti kliinisen ja kansanterveydellisen tutkimuksen integroimiseksi.

Tutkimuksen uudistamiseksi ohjelma kokoa olemassa olevia tutkimusryhmien tutkimia syntymäkohortteja uusiksi ja elinvoimaisiksi kokonaisuuksiksi. Uusi tutkimus ja uudistuva tutkimuskenttä syntyvät tässä ohjelmassa jo toimivaa ja olemassa olevaa yhdistämällä, fasilitoimalla uusia kokonaisuuksia ja eri metodologisten lähestymistapojen yhdistelmiä.

Ohjelma lisää tutkimuksen vaikuttavuutta tehostamalla ja monipuolistamalla syntymäkohorttien tutkimuskäyttöä: monien eri lähestymistapojen ja menetelmien samanaikainen käyttö tuottaa uutta, kattavaa ja entistä sovellettavampaa tietoa, jota voidaan tehokkaammin hyödyntää parempien diagnoosi-/hoitomenetelmien kehittämisessä, terveysalan liiketoiminnan vahvistamisessa sekä laajasti kansanterveyden edistämässä ja terveyteen liittyvän poliittisen päätöksenteon tukemisessa. Ohjelma tukee kansallisten biopankkien vaikuttavuutta.

Ohjelman toteutus

Tässä ohjelmassa rahoitetaan integroivaa toimintaa, johon Akatemian muu rahoitus tai yleensä kilpailtu tutkimusrahoitus ei yllä. Rahoituksen saamista tällaiseen toimintaan on voinut hankaloittaa esimerkiksi organisaatorakenteet tai raja-aidat ja suunnitellun toiminnan sijoittuminen organisaatioiden väliin. Koska haussa ei rahoiteta tutkimushypoteesien ympärille rakennettuja tutkimushankkeita, joita rahoitetaan mm. akatemiahankkeissa, on oleellista että hankkeiden varsinaisen tutkimustoiminnan rahoitus on turvattu Akatemialta haettavan lisärahoituksen ajaksi. Hakijoiden on siten tutkimussuunnitelmissaan kuvattava suunniteltujen integroivien toimien lisäksi, miten hankkeiden varsinaisen tutkimustoiminnan mahdollistava rahoitus on järjestetty.

Ohjelman hausta, rahoituspäätöksistä ja koordinaatiosta vastaavat Yksilöllistetty terveys - perimästä yhteiskuntaan (pHealth) -akatemiaohjelman johtoryhmä, pHealth-akatemiaohjelman jaosto ja ohjelmapäällikkö/köt. Ohjelman volyymi on viisi miljoonaa euroa. Hankkeiden rahoituskausi on korkeintaan neljä vuotta ja yksittäisen konsortion Akatemian rahoittama osuus on korkeintaan 800 000 euroa.

Ohjelmasta voivat hakea rahoitusta vain konsortiot ja ohjelman haku on kaksivaiheinen. Aiehaku päättyy keskiviikkona 27.4.2016 klo 16.15. Päätökset varsinaiseen hakuun valittavista hankkeista tehdään Juhannukseen 2016 mennessä. Jatkoon valittavien hankkeiden tärkein valintakriteeri on kohorttitutkimuksen integraatioon liittyvän kekseliäisyyden aste.

Koska pilottiohjelmalla haetaan pysyviä parannuksia kohorttitutkimuksien integraatioon, varsinaisen haun yhteydessä hakijoiden on liitettävä tutkimussuunnitelmiinsa myös taustaorganisaatioiden yhteinen tukikirje, jossa organisaatiot kuvaavat, miten ne aikovat jatkossa tukea ja edistää integraatiota Akatemian rahoituskauden päätyttyä.

Varsinainen haku umpeutuu keskiviikkona 21.9.2016 klo 16.15. Hakemusten tieteellisen vertaisarvioinnin perusteella jaosto tekee johtoryhmän esityksestä rahoituspäätökset loppuvuonna 2016 siten, että hankkeiden rahoituskausi alkaa 1.1.2017.